

СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИРОБНИЦТВОМ ТА ОБІГОМ СПИРТУ, АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ І ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ

Большіт Юрій Леонідович - здобувач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету

УДК 342.9

В статті на основі аналізу наукових взглядов ученых и действующего законодательства Украины определены основные субъекты государственного контроля над производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий. Отмечено, что ключевым субъектом государственного контроля является Государственная фискальная служба Украины, которая наделена широким кругом полномочий, по осуществлению контроля в указанной сфере общественных отношений. Отмечено, что эффективное осуществление такой деятельности просто невозможно без надлежащего тесного взаимодействия с другими органами государственной власти.

Ключові слова: суб'єкт, державний контроль, виробництво, обіг, спирт, алкогольні напої, тютюнові вироби.

Постановка проблеми

Державний контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів має важливе значення як для всієї держави, так і для окремо взятої особи. Зауважимо, що здійснення ефективного державного контролю за зазначеною сферою неможливе без існування відповідних державних органів. Слід також відзначити, що чинним законодавством України визначена система суб'єктів, які уповноважені здійснювати контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Кожен із зазначених суб'єктів має вирішувати конкретні завдання та виконувати відповідні функції щодо

здійснення контролю за зазначеною сферою діяльності.

Стан дослідження

Дослідженню проблеми визначення суб'єктів державного контролю за різними сферами суспільних відносин приділяли увагу у своїх наукових працях такі вчені, як: В.Б. Авер'янов, О.О. Бандурка, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, А.С. Васильєв, Л.К. Воронова, П.Т. Гега, І.П. Голосніченко, О.Ю. Грачова, Л.М. Доля, Р.А. Калюжний, М.П. Кучерявенко, О.М. Музичук, Н.Р. Нижник, В.П. Петков, Д.М. Притика та інші. Проте, єдиного комплексного дослідження системи суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів так зроблено і не було.

Саме тому метою дослідження є встановлення основних суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів.

Виклад основного матеріалу

Система суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів включає в себе органи і організації, що тісно взаємодіють між собою та діяльність яких спрямована на контроль у зазначеній сфері суспільних відносин. До системи суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів входять: Державна фіскальна служба Украї-

ни, Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів.

Першочергову роль у здійсненні державного контролю за виробництвом та обігом алкогольних напоїв та тютюнових виробів відіграє Державна фіскальна служба України (ДФС). Зазначений центральний орган виконавчої влади було утворено Постановою Кабінету Міністрів від 21 травня 2014 року шляхом реорганізації Міністерства доходів і зборів. Державна фіскальна служба об'єднала повноваження податкової служби, митниці та фінансової міліції [1]. Вона є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері оподаткування, митної справи й адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також займається боротьбою з правопорушеннями у трьох вище зазначених сферах. Поява Державної фіскальної служби України обумовила необхідність розроблення та внесення гармонічних змін до деяких законів та інших нормативно-правових актів України у сфері фіскальної та митної політики, а також окреслила коло питань, що потребують нагального теоретичного та практичного вирішення [2, с.447].

У своєму науковому дослідженні «Фіскальний контроль як інструмент забезпечення дотримання законодавства у сфері оподаткування» Н.І. Козьмук виділяє наступні характерні ознаки, що притаманні ДФС як суб'єкту державного контролю [3]:

– вона створюється у встановленому законом порядку спеціально для здійснення управлінських функцій;

– цільовим призначенням її є практична реалізація державної політики у певній галузі чи сфері оподаткування, здійснення виконавчо-розпорядчої (управлінської) діяльності шляхом безпосереднього й повсякденного керівництва економічним соціально-культурним та адміністративно-політичним будівництвом у державі;

– свою діяльність у межах наданої компетенції здійснює від імені держави;

– наділена державно-владними повноваженнями, наявність певного обсягу прав та обов'язків у сфері державного управління, тобто володіння відповідною адміністративною правосуб'єктністю;

– наділена для здійснення своїх завдань і функцій правом широкого застосування заходів державного, зокрема адміністративного, фінансового примусу та наявність спеціального апарату примусу;

– це відповідно оформлена державна субстанція, частка державного апарату, що має свою внутрішню структуру та штат;

– специфічна організаційно-структурна відокремленість та оперативна самостійність дій у певних територіальних межах чи галузях;

– цей суб'єкт державної власності утримується, як правило, за рахунок Державного бюджету;

– має статус юридичної особи, є самостійним учасником адміністративно-правових відносин – участь в адміністративно-правових відносинах для органу виконавчої влади є не тільки можливістю (правом), але й обов'язком [3].

У Податковому Кодексі України від 02.10.2010 р. визначено наступні завдання, що покладено на органи Державної фіскальної служби України [4]:

1) реалізація державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону;

2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування:

- державної податкової політики;
- державної політики у сфері державної митної справи;
- державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів;
- державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;
- державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску;
- державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону [4].

Отже, перед Державною фіскальною службою України стоїть ряд важливих завдань, від ефективності виконання яких напругу залежить фінансовий стан всієї країни. Вона здійснює контроль за багатьма напрямками діяльності суб'єктів господарювання, у тому числі і у сфері, що досліджується у даній науковій праці. Так, контролюючі органи державної фіскальної служби в рамках реалізації державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, здійснюють:

1. Контроль за виробництвом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, на основі якого суб'єктам господарювання видається ліцензія на виробництво зазначених видів товару.
2. Контроль за діяльністю суб'єктів господарювання щодо оптової та роздрібною торгівлі спиртом, алкогольними напоями та тютюновими виробами.
3. Контроль за цільовим використанням сировини а також готової продукції у сфері виробництва, обігу та реалізації спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів [5, ст. 12].
4. Контроль за дотриманням суб'єктами господарювання, які провадять роздрібно

торгівлю алкогольними напоями та тютюновими виробами, вимог законодавства щодо максимальних роздрібних цін на тютюнові вироби, встановлених виробниками або імпортерами таких виробів [6, ст.19].

5. Контроль за наявністю акцизних марок на пляшках (упаковках) з алкогольними напоями і пачках (упаковках) тютюнових виробів під час їх транспортування, зберігання і реалізації.

6. Контроль за сплатою суб'єктами господарювання акцизного податку.

7. Здійснює контрольні заходи щодо запобігання та виявлення порушень стосовно норми втрат та виходу спирту, виноматеріалів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів.

Отже, Державна фіскальна служби України наділена цілим рядом повноважень щодо здійснення контролю за виробництвом, обігом алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Сфера її контролюючої діяльності розпочинається з моменту початку діяльності суб'єкта господарювання щодо виробництва зазначених видів товарів та закінчується лише після їх роздрібною реалізації кінцевому споживачеві.

Вище ми зазначали, що Державна фіскальна служба України об'єднала повноваження податкової служби та митниці, а також вона наділена широким колом повноважень щодо контролю за здійсненням митних платежів і т.д. Проте, зауважимо, що без тісної взаємодії з митними органами, здійснення ефективного контролю за обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів – неможливе. Отже, Митні органах України, в рамках здійснення контролю обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів:

- здійснюють контроль за виконанням зобов'язань, передбачених міжнародними договорами України з питань державної митної справи, укладених відповідно до закону;
- здійснюють митний контроль за оформленням товарів (спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів), що переміщуються через митний кордон України;
- здійснюють контрольну діяльність щодо потрапляння на український ринок контрабандних товарів. Під контрабандою слід розуміти незаконне переміщення спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів

через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю;

- здійснення контролю за дотриманням чинного законодавства України щодо правил переміщення через митний кордон спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів;

- здійснення контролю щодо правильності обчислення, своєчасності та повноти сплати акцизного податку, застосування заходів щодо їх примусового стягнення у межах повноважень, визначених Митним Кодексом, Податковим кодексом України та іншими актами законодавства України.

Таким чином, контрольна діяльність Митних органів України у зазначеній сфері в основному спрямована на дотриманням законодавства щодо переміщення спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів через митний кордон України, тобто контроль здебільшого спрямовано саме на обіг зазначених товарів.

Наступним важливим органом, який уповноважено здійснювати державний контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів є Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів (Держспоживінспекція). Основними завданнями Держспоживінспекції України є [7]:

1) реалізація державної політики у сферах:

а) державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів і рекламу в цій сфері;

б) державного ринкового нагляду;

в) державного нагляду за додержанням технічних регламентів, стандартів, норм і правил;

2) внесення на розгляд Міністра пропозицій щодо формування державної політики у сферах діяльності Держспоживінспекції України.

Держспоживінспекція України у сфері державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів здійснює:

- контроль за додержанням технічних регламентів, стандартів, норм і правил [7];

- контроль за якістю продукції;

- контроль за дотриманням законодавства суб'єктами господарювання під час реалізації продукції.

Відзначимо, що Держспоживінспекція України у сфері державного контролю за виробництвом та обігом алкогольних напоїв та тютюнових наділена широким колом повноважень, зокрема за результатами контрольної діяльності має право [7]:

1. Забороняти суб'єктам господарювання сфери торгівлі і послуг, у тому числі ресторанного господарства, реалізацію споживачам продукції в разі: відсутності документів, що засвідчують її відповідність вимогам нормативних документів, додержання яких відповідно до законодавства є обов'язковим; відсутності сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання відповідності такої продукції, якщо її внесено до переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації; ввезення такої продукції на територію України без документів, які підтверджують її належну якість; коли строк придатності продукції не зазначено або зазначено з порушенням вимог нормативних документів, додержання яких відповідно до законодавства є обов'язковим, чи коли такий строк закінчився; коли продукція є фальсифікованою;

2. Ухвалювати рішення про припинення суб'єктами господарювання сфери торгівлі і послуг, у тому числі ресторанного господарства, реалізації та виробництва продукції, що не відповідає вимогам нормативно-правових актів та нормативних документів, додержання яких відповідно до законодавства є обов'язковим, до усунення виявлених недоліків;

3. Тимчасово припиняти діяльність суб'єктів господарювання сфери торгівлі (секцій, відділів) і послуг, у тому числі ресторанного господарства, складів підприємств оптової і роздрібною торгівлі та організацій незалежно від форми власності, що систематично реалізують товари неналежної якості, порушують правила торгівлі та надання послуг, умови зберігання і транспортування товарів, до усунення виявлених недоліків;

4. Опломбовувати виробничі, складські, торговельні та інші приміщення суб'єктів господарювання сфери торгівлі і послуг, у тому числі ресторанного господарства, а також несправні, з неправильними показаннями, з пошкодженим повірочним тавром або без нього чи з таким, строк дії якого закін-

АНОТАЦІЯ

У статті, на основі аналізу наукових поглядів вчених та чинного законодавства України, визначено основні суб'єкти державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Зазначено, що ключовим суб'єктом державного контролю є Державна фіскальна служба України, яка наділена широким колом повноважень, щодо здійснення контролю у зазначеній сфері суспільних відносин. Наголошено, що ефективне здійснення такої діяльності просто неможливе без належної тісної взаємодії з іншими органами державної влади.

чився, засоби вимірювальної техніки, за допомогою яких здійснюється обслуговування споживачів [7].

Таким чином, контрольна діяльність Державної інспекції України з питань захисту прав споживачів у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів спрямована на попередження та припинення правопорушень суб'єктами господарювання щодо дотримання технічних норм і стандартів, встановлених чинним законодавством України, щодо виробництва та обігу зазначених видів товарів, що, у свою чергу, дозволяє попередити потрапляння до кінцевого споживача неякісних товарів, які можуть зашкодити його життю та здоров'ю.

Висновок

Підсумовуючи зазначене вище, зауважимо, що система суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів включає в себе не так багато органів державної влади. Відзначимо, що ключовим суб'єктом державного контролю є Державна фіскальна служба України, яка наділена широким колом повноважень, щодо здійснення контролю у зазначеній сфері суспільних відносин. Проте, констатуємо той факт, що ефективне здійснення такої діяльності просто неможливе без належної тісної взаємодії з іншими органами державної влади, наприклад, митниці, Державною інспекцією України з питань захисту прав споживачів тощо.

SUMMARY

The article, based on an analysis of scientific views of scholars and laws of Ukraine, the main subjects of state control over the production and circulation of alcohol, alcoholic beverages and tobacco products. It is noted that the key subject of state control is the State Fiscal Service of Ukraine, which is endowed with a wide range of powers to implement controls in this area of public relations. Emphasized that effective implementation of such activity simply impossible without proper close cooperation with other public authorities.

Література

1. Положення про Державну фіскальну службу» від 21 травня 2014 року [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-p>
2. Шулатова І. С. Поняття і сутність Державної фіскальної служби України / І. С. Шулатова // Форум права. – 2014. – № 3. – С. 447–455.
3. Козьмук Н. І. «Фіскальний контроль як інструмент забезпечення дотримання законодавства у сфері оподаткування» / Н. І. Козьмук // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/10-2015/55.pdf>
4. Офіційний портал Державної Фіскальної служби України [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/zavdannya--funktsii/?print>
5. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів: Закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/481/95-vr/conv/print1465040067596451>
6. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv/print1465040067596451>
7. Положення про Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів Указ Президента України від 13 квітня 2011 року N 465/2011 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/465/2011>